

Nr 99.

Av herr **Wagnsson m. fl.**, om minskning av anslagen till statens småskoleseminarier och till stipendier åt elever vid småskoleseminarier.

Småskolläraryrket har sedan en längre tid tillbaka hemsökts av en arbetslöshet, som i omfattning säkerligen saknar sin motsvarighet inom folkskolans historia i vårt land. Orsakerna till denna arbetslöshet äro många. Den brist på lärarkrafter vid den egentliga folkskolan, som uppkom under krigsåren, ersattes till en stor del av vikarierande småskollärarinnor. När normala tider inträdde, undanträngdes dessa småskollärarinnor och bildade ett överskott, som sedan snabbt växte genom omorganisation av mindre folkskolor och genom indragning av biträdande lärarinnetjänster. Därtill kom den starkt sjunkande nativiteten, som särskilt under senare år orsakat indragning av ett stort antal tjänster. På landsbygden har denna indragning underlättats genom att statsbidrag utgått till skolskjutsar och inackordering av skolbarn.

Att produktionen av småskollärarinnor icke anpassats efter det under dessa förhållanden rådande behovet kan endast förklaras därav, att småskoleseminarierna sorterat under landstingen och icke i likhet med folkskoleseminarierna stått under statens enhetliga ledning och kontroll. Redan under vårterminen 1923 fann sig skolöverstyrelsen föranlåten att utsända en anmaning till småskoleseminarierna att intaga ett minskat antal elever.

Denna skolöverstyrelsens maning vann icke mycket gehör vid landstingsseminarierna, som fortsatte att intaga elever i nästan samma utsträckning som förut. Belysande är, att under det riksdagen år 1923 för folkskoleseminariernas del på grund av en hotande överproduktion beslutade indragning av studentklasserna i Uppsala och Lund, upprättades samma år ett nytt småskoleseminarium i Uddevalla. Antalet småskoleseminarier var då uppe i 28.

Styrelsen för Sveriges småskolläraryrkesförening, som med uppmärksamhet följt den begynnande överproduktionen, fann redan år 1925 denna överproduktion så allvarlig, att den upptog frågan till behandling vid föreningens ombudsmöte i Nässjö den 28 november samma år. Mötet gjorde därvid ett uttalande, vari framhålls angelägenheten av att *effektiva åtgärder snarast möjligt vidtagas* för att åstadkomma minskning i småskolläraryrkesproduktionen.

Den allvarsamma situationen förvärrades emellertid. Antalet arbetslösa småskollärarinnor kunde, enligt skolöverstyrelsens uppgift, under åren 1927 och 1928 räknas i närmare tusentalet. Det orimliga i detta förhållande tvingade fram ganska kraftiga nedskärningar av antalet intagna elever vid småskoleseminarierna. Men den minskning av utexaminerade, som härigenom uppstod, kunde icke uppväga det redan befintliga överskottet av småskollärarinnor och den fortsatta stora minskningen i antalet tjänster. Enligt skolöverstyrelsens

år 1927 framlagda beräkningar angående lärarbehovet, grundade på infordrade uppgifter från folkskolinspektörerna, skulle överproduktionen vara avvecklad med år 1929. Hur oriktigt överstyrelsen bedömde läget framstår nu i bjärt belysning. Arbetslösheten bland småskolläraryrinnorna är alltjämt ett bittert faktum. Starka indragningar och beskrningar ha de senare åren vidtagits för att råda bot härför. Men trots detta visar statistiken över småskolläraryrinnornas anställningsförhållanden, att arbetslösheten snarare tilltagit än avtagit.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrinnor har vid sitt årssammanträde i januari 1934 ägnat detta problem särskild uppmärksamhet. En av centralstyrelsen igångsatt ännu ej slutförd utredning har hittills givit till resultat, att 455 under åren 1921—1930 utexaminerade småskolläraryrinnor den 1 november 1933 saknade läraranställning. Dessutom voro enligt uppgifter från skolöverstyrelsen den 15 oktober 1933 339 av de under åren 1931—1933 utexaminerade småskolläraryrinnorna arbetslösa. Enligt de uppgifter, som hittills inkommit, uppgår således antalet arbetslösa småskolläraryrinnor till 794. Sannolikt kommer denna siffra att stiga med något hundratal, då utredningen slutförts.

Därtill kommer att anställningsmöjligheterna under de närmaste åren starkt minskas dels på grund av det sjunkande barnantalet, dels på grund av den nu pågående rationaliseringen av folkskoleväsendet. Under läsåren den närmaste tiden beräknas sålunda att över 500 småskolläraryrinnor komma att indragas.

Vid 1933 års riksdag föreslogs i en proposition nr 163, att under 1933 skulle nyintagas 105 elever vid småskoleseminarierna, samt att nya statsseminarier skulle starta i Strängnäs och Landskrona. I en motion I: 266, framhöll under tecknad bland annat:

»I och med riksdagens beslut om småskoleseminariernas förstatligande vanns en fördel av största betydelse. Småskolläraryrinnorutbildningen hade tidigare skett planlöst. Genom förstatligande uppnådde man koncentration av utbildningen och större planmässighet. Statsmakterna ha nu i sin hand att bestämma lärarutbildningens omfattning. Därigenom hoppas man, att jämvikt skall uppnås mellan antalet småskolläraryrinnor och tillgången på lärartjänster.

Det nuvarande tillståndet måste karakteriseras som olidligt. Under en följd av år ha nya lärarinnor utexaminerats i sådan utsträckning, att skaran av arbetslösa oavlåtligt tilltagit. Till lärarorganisationerna och till Sveriges allmänna folkskolläraryrinnor förbunds platsbyrå inkomma varje vecka skrivelser från arbetslösa småskolläraryrinnor. Av dessa ha många under flera års tid fått åtnöja sig med kortfristiga vikariat eller varit platslösa. Deras ekonomiska förhållanden äro i många fall sådana, att livsmodet börjar svikta. Förtvivlan och bitterhet gripa omkring sig bland dessa skaror.

Under sådana förhållanden synes det i hög grad motiverat att hålla nyintagningen i de statliga seminarierna nere vid ett minimum. Starka skäl tala för ett tillfälligt inhiberande av nyintagning i första klass vid samtliga seminarier.»

Det framförda yrkandet avslogs av båda kamrarna. Numera torde väl i skilda läger den uppfattningen vara allmän, att nyinrättandet 1933 av två statsseminarier för småskollärrinneutbildning var ett slöseri med statsmedel.

Läget i år är i så måtto olika, att icke nu yrkande framföres om inrättandet av nya småskoleseminarier. De rationaliseringsåtgärder på folkskolans område, som nu beslutats, komma emellertid att ytterligare öka arbetslösheten bland småskollärrinnorna. Utöver det halva tusental överflödiga småskollärrinnetjänster, som folkskolinspektören rapporterat, torde inom många distrikt lärarinnebefattningar komma att indragas i samband med pensionering av de nuvarande tjänsteinnehavarna.

Det kan omöjligen anses försvarligt, att unga flickor mottagas vid seminarierna och erhålla en både för dem själva och för staten kostsam utbildning för att sedan vid avslutade studier sakna möjlighet att finna anställning, förtjäna sitt uppehälle och betala sina studieskulder. Både stat och kommun söka bistå vanliga arbetare, som genom arbetslöshet råkat i nöd. De arbetslösa småskollärrinnorna ha hittills fått kämpa sin hårda kamp utan någon som helst hjälp. Att de flesta av dem befinna sig i djupaste nöd är självfallet. Men de höra oftast till den kategori människor, som lida i tysthet.

Många av dem söka platser som hembiträden. Utan tvivel skulle det varit bättre för dessa lärarinnor, om de hindrats att genomgå småskoleseminariet och tjänstgjort som hembiträden före sin utbildning i stället för att tvingas göra det efteråt, när de ådragit sig studieskulder, som de icke ens förmå förränta. Det bör påminnas om att den grupp av lärarkåren, som drabbats av arbetslösheten, småskollärrinnorna, äro de av statsanställda lägst avlönade. En ordinarie småskollärrinna på landsbygden har 1,200 kronor i lön jämte husrum och vedbrand samt dyrtidstillägg. Småskollärrinnor komma att tillträda sina befattningar med en studieskuld, som växt under mångårig arbetslöshet, och med en i förväg nedbruten hälsa till följd av den oro och nedslagenhet, som följer en otrygg existens.

Att under nuvarande förhållanden fortsätta med nyintagningar vid seminarierna (låt vara i mycket begränsad omfattning) synes högst irrationellt. Det är bättre låta dessa seminarier några år inställa sin verksamhet än att locka in unga flickor i utbildningsanstalter, som ge en specialutbildning för vilken de sannolikt icke få någon användning under årtal.

Med stöd av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta *dels* att nyintagning av elever vid småskoleseminarierna icke måtte ske under läsåret 1934—1935, *dels att* under punkterna 145 och 146 i åttonde huvudtiteln begärda anslag i anslutning härtill minskas.

Stockholm den 23 januari 1934.

Ruben Wagnsson.

N. S. Norling.

David Norman.

